

شماره چاپ: ۱۷۱۲

دوره دهم - سال چهارم

شماره ثبت: ۶۸۷

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۹/۱۸

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۲. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر مطالعات زیربنایی

کد موضوعی: ۲۵۰
شماره مسلسل: ۱۶۸۰۸
دی‌ماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	تکالیف اسناد بالادستی در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی از حیث وضعیت اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.....
۸.....	تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.....
۱۲.....	اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.....
۱۴.....	الف) اعتبارات هزینه‌های دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی.....
۱۵.....	ب) اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بخش کشاورزی و منابع طبیعی.....
۱۷.....	ج) اعتبارات متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی.....
۲۰.....	بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی.....
۲۲.....	جمع‌بندی و پیشنهادها.....
۲۷.....	منابع و مأخذ.....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۲. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

چکیده

لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حاوی احکام مهمی در زمینه امور زیربنایی، حمایتی و تولیدی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از جمله مدیریت منابع طبیعی، حمایت از روستاییان و عشایر، اشتغال و تأمین کالاهای اساسی، در تبصره‌های «۴»، «۶»، «۸» و «۱۴» است. فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ دارای ۵۱ برنامه با اعتبارات هزینه‌ای ۱۵,۲۵۰ میلیارد ریال و اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ۲۴,۰۲۷ میلیارد ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۲۱/۴۲ درصد افزایش و ۴/۷۹ درصد کاهش داشته است. سهم بخش کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات امور اقتصادی نیز از ۱۳/۴۷ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۱۱/۸۸ درصد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. همچنین در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، ۲۹۰ میلیارد ریال یارانه در فصل کشاورزی و منابع طبیعی پیش‌بینی شده است. اعتبارات هزینه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سایر فصول ۱۵,۴۵۷ میلیارد ریال و اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای این بخش در سایر فصول ۲,۳۳۹ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به اعتبارات متناظر در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۴۴/۳۱ و ۲۳/۴۶ درصد رشد داشته‌اند.

اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی با افزایش ۸/۴ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، به ۳۱,۱۱۱ میلیارد ریال رسیده است. اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۳/۴ درصد کاهش داشته است. مجموع اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، ۹/۹ درصد نسبت به اعتبار مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. در ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی، اعتبارات ردیف‌های یارانه‌ای ۸ درصد افزایش، اعتبارات ردیف‌های درآمد-هزینه ۶/۶ درصد کاهش و اعتبارات ردیف‌های موردی نیز ۲۱ درصد کاهش یافته‌اند. بررسی بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی نیز حاکی از زیانده بودن اکثر این شرکت‌ها به دلیل ساختار معیوب اجرای سیاست‌های حمایتی توسط آنهاست.

در نهایت پیشنهادهایی جهت اصلاح ساختار بودجه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از قبیل

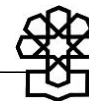
تأکید بر صرفه‌جویی و افزایش بهره‌وری آب مصرفی، اصلاح نحوه تخصیص ارز به کالاهای اساسی، طراحی و پیاده‌سازی الگوی کشت بهینه و اصلاح زیرساخت‌های تولید محصولات اساسی با استفاده از توانمندی داخلی در تأمین نهاده‌ها ارائه شده است.

مقدمه

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل تأمین غذا، حفظ سلامت جسمی و روحی مردم، ایجاد شغل مولد و درآمد، تولید و ارزآوری نیازمند توجه ویژه بوده، به‌ویژه آنکه تغییرات آب‌وهوایی، بحران آب و خاک، تخریب منابع طبیعی و پایه تهدیدی برای تأمین غذا و کاهش فقر بوده و نمی‌توان بدون سرمایه‌گذاری و توسعه فناوری و دانش، امیدوار به توسعه پایدار در این بخش بود. چالش‌های رو به افزایش بخش کشاورزی و منابع طبیعی ناشی از پایین بودن بهره‌وری عوامل تولید از جمله سرمایه، نیروی کار، منابع طبیعی، مدیریت، مواد اولیه و سایر نهاده‌های تولید است که نشان‌دهنده نبود یک نظام متشکل و منسجم در اداره این بخش در جهت اهداف و چشم‌اندازهای متصور برای آن است.

بررسی احکام و قوانین بالادستی در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی حاکی از توجه ویژه سیاستگذاران به این بخش و تأییدی بر اهمیت آن به‌عنوان یکی از ارکان پیشران اقتصاد ملی است. با وجود این، ساختار سنتی این بخش باعث شده است تا بسیاری از سیاستگذاری‌ها به اهداف پیش‌بینی‌شده نرسیده و ترکیبی از آسیب‌پذیری و ناکارآمدی در این بخش را شاهد باشیم. این درحالی است که به‌دلیل ماهیت درون‌زای بخش کشاورزی و منابع طبیعی، انتظار می‌رود این بخش در شرایط نامساعد اقتصادی، یکی از پایه‌های مقاومت اقتصادی کشور باشد. لذا اولین گام در راستای اعتلای بخش کشاورزی و منابع طبیعی، اصلاح ساختار و نظام‌های حاکم بر اداره این بخش، با توجه به شرایط روز دنیا و قابلیت‌های داخلی است. از این‌رو با توجه به اهمیت و جایگاه ویژه این بخش در تأمین امنیت غذایی و استقلال کشور و نیز ارتباطات پسین و پیشین بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی، می‌توان اظهار داشت که یکی از ملزومات اساسی دستیابی به توسعه پایدار ملی، توجه شایسته به بخش کشاورزی و منابع طبیعی از حیث سیاستگذاری، مدیریت، برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی است.

در گزارش حاضر در ابتدا تطبیق تکالیف قوانین برنامه ششم توسعه و احکام دائمی برنامه‌های توسعه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی با احکام و ردیف‌های لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، بررسی شده است. سپس تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی و نقاط ضعف و قوت آنها، ارزیابی شده است. در مرحله بعد اعتبارات بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به تفکیک اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی، اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برنامه‌های مرتبط و همچنین اعتبارات ردیف‌های متفرقه بررسی می‌شود. در پایان نیز پس از تحلیل

خلاصه‌ای از وضعیت و عملکرد شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، پیشنهادهایی به منظور بهبود وضعیت این بخش در زمینه امور زیربنایی، حمایتی و تولیدی ارائه شده است.

تکالیف اسناد بالادستی در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی از حیث وضعیت اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

لوايح بودجه ساليانه بايد مبتني و منطبق بر اهداف اسناد بالادستي به‌ويژه قوانين برنامه‌هاي توسعه تدوين شوند. در قانون احكام دائمي برنامه‌هاي توسعه و قانون برنامه ششم توسعه، به ترتيب ۱۴ و ۲۰ ماده در راستاي توسعه و حمايت از بخش کشاورزي و منابع طبيعي قيد شده است. انطباق بندهاي مرتبط با بخش کشاورزي و منابع طبيعي در مفاد لايحه بودجه سال ۱۳۹۹ با احكام مرتبط در قوانين مذکور، در اين بخش مورد ارزيابي قرار گرفته است. در حالت كلي تکاليف احكام دائمي برنامه‌هاي توسعه و قانون برنامه ششم توسعه در حوزه کشاورزي و منابع طبيعي همانند لوايح و قوانين بودجه‌هاي سال‌هاي اخير اعتبارات لازم (كافي)، مستقل و شفاف در لايحه بودجه سال ۱۳۹۹ ندارند. در عين حال فارغ از مكفي بودن ميزان اعتبارات، براي برخي تکاليف قانون برنامه ششم توسعه، از جمله گسترش و تکميل زنجيره‌هاي ارزش؛ صنايع تبديلي، تکميلي و نگهداري محصولات اساسي کشاورزي؛ پوشش بيمه اجباري كلييه دام‌ها؛ انجام ايمن‌سازي (واكسيناسيون) دام‌هاي سبک و سنگين؛ توسعه سامانه‌هاي نوين آبياري؛ توليد و پخش برنامه‌هاي آموزشي، ترويجي بهبود كمّي و كيفي محصولات کشاورزي و فراوري توليدات؛ افزايش توليد محصولات راهبردي و ارتقاي ضريب خوداتكايي؛ تهيه نقشه‌هاي حدنگاري (كاداستر) منابع طبيعي و غيره، اعتبارات تقريباً مشخصي در قالب برنامه‌هاي مختلف لايحه بودجه سال ۱۳۹۹ پيش‌بيني شده است. برخي از تکاليف مهم دولت در حوزه کشاورزي از جمله توسعه کشاورزي حفاظتي، توسعه کشت نشايي، به‌نژادي و به‌زراعي، توليد و تأمين و به‌کارگيري ارقام مقاوم، خوداتكايي در توليد بذر و نهال، افزايش ضريب مکانيزاسيون موضوع بند «الف» ماده (۳۱)؛ توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زيستي (ارگانيك)، اعمال استانداردهاي ملي کنترل كيفي توليدات و فرآورده‌هاي کشاورزي موضوع بند «ج» ماده (۳۱)؛ تکميل زنجيره توليد محصولات کشاورزي از طريق اعطاي کمک‌هاي فني - اعتباري به تشکل‌هاي فراگير کشاورزي و روستايي موضوع بند (ر) ماده (۳۲) و ايجاد زمينه گسترش و تکميل زنجيره‌هاي ارزش، صنايع تبديلي، تکميلي و نگهداري محصولات اساسي کشاورزي در قطب‌هاي توليدي موضوع بند «الف» ماده (۳۳) اعتبار مستقل و شفاقي ندارند. برخي ديگر از تکاليف قانون برنامه ششم توسعه نيز فاقد اعتبار هستند. براي مثال با گذشت حدود ۳ سال از تصويب قانون برنامه ششم، طبق جزء «۱» بند «ب» ماده (۳۲) اين قانون دولت مکلف است ردیف مستقلی برای پرداخت خسارت به بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی در لوايح بودجه ساليانه ايجاد کند درحالي که هنوز اين مهم اتفاق نيافته است. در جداول ذيل به‌طور خلاصه، به

برخی تکالیف قانون برنامه ششم توسعه و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و وضعیت آنها از حیث اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اشاره شده است.

جدول ۱. وضعیت اختصاص اعتبار تکالیف قانون برنامه ششم توسعه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

ماده جزء/بند/تبصره	تکلیف	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
بند «الف»	توسعه کشاورزی حفاظتی، توسعه کشت نشایی، به‌نژادی و به‌زراعی، تولید و تأمین به‌کارگیری ارقام مقاوم، خودتکایی در تولید بذر و نهال، افزایش ضریب ماشینی کردن سالانه حداقل دوازده صدم (۰/۱۲) اسب بخار در هکتار	برای تکالیف مذکور از جمله کشاورزی حفاظتی، کشت نشایی و خودتکایی در تولید بذر و نهال اعتبارات مستقل و شفافی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ در ذیل برنامه‌هایی از قبیل «برنامه کنترل و گواهی بذر»، «برنامه کنترل و گواهی نهال»، «برنامه ارتقای ضریب مکانیزاسیون کشاورزی» و طرح‌های تولید و تکثیر هسته‌های اولیه بذر و نهال ذیل «برنامه تولید محصولات فناورانه نهاده‌ها» اعتباراتی در نظر گرفته شده است. همچنین برای به‌نژادی و به‌زراعی، ذیل «برنامه پژوهش‌های کاربردی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی» طرح‌هایی تحت عنوان «انجام پژوهش در زمینه به‌نژادی» و «انجام پژوهش در زمینه به‌زراعی، به‌باغی و مدیریت واحدهای تولید» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
بند «ب»	انجام به‌موقع خرید تضمینی محصولات کشاورزی و در صورت وقفه در پرداخت خرید تضمینی، پرداخت مطابق تبصره بند «الف» ماده (۱۰) این قانون به‌عنوان جبران خسارت ناشی از تأخیر در پرداخت بانکی	در جدول اعتبارات ردیف‌های متفرقه، اعتباری به‌منظور «پرداخت یارانه نهاده‌ها، عوامل تولید و خرید تضمینی محصولات بخش کشاورزی» پیش‌بینی شده است. ولی به منظور جبران پرداخت خسارت دیرکرد، ردیفی وجود ندارد.
بندهای «ت» و «ج»	«ت» فراهم نمودن امکانات مصرف بهینه سموم، دفع آفات نباتی و کودهای شیمیایی و استفاده بیشتر از کود آلی (کمپوست) و مبارزه زیستی و تدوین ضوابط ورود، ساخت و ترکیب ساخت (فرمولاسیون) کود و سم. «ج» توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زیستی (ارگانیک)، اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه نهاده‌ها از جمله انواع سم و کود و حمایت از درمانگاه‌های گیاه‌پزشکی در راستای ارتقای سلامت انسان و جامعه	در قالب برنامه «افزایش تولید محصولات زراعی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «تدوین برنامه اصلاح الگوی کشت و معیارهای فنی تولید محصولات ارگانیک و سالم» و «کمک‌های فنی و اعتباری برای افزایش تولید محصولات زراعی گلخانه‌ای، کودهای زیستی و اجرای کشاورزی حفاظتی»، برنامه «کاهش آلاینده‌ها و ارتقاء سلامت در محصولات کشاورزی» و طرح «مبارزه تلفیقی علیه آفات نباتی و تجهیز امکانات مبارزه با آفات عمومی و همگانی» ذیل برنامه «کنترل و مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.

ماده	جزء/بند/تبصره	تکلیف	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
	تبصره بند «ج»	آزمایش مواد غذایی وارداتی و فرآورده‌های غذایی وارداتی جهت تشخیص مواد تراریخته و اطلاع‌رسانی مردم	در قالب «برنامه توسعه و تقویت قرنطینه و بهداشت گیاهی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل بررسی‌های آزمایشگاهی محموله‌های وارداتی اعتباری در نظر گرفته شده ولی مشخصاً به انجام آزمایش تراریخته بودن محصول اشاره نشده است.
	بند «ذ»	حمایت از توسعه ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی مانند کارخانجات خوراک دام، طیور و آبزیان و صنایع بسته‌بندی محصولات کشاورزی با توجه به مزیت‌های طبیعی، نسبی و رقابتی این صنایع	در قالب «برنامه بهبود فرآوری و کاهش ضایعات محصولات کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «راهبری توسعه ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» و «راهبری بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» اعتباراتی در نظر گرفته شده است؛ ولی مشخصاً اشاره نشده که برای توسعه ظرفیت صادراتی چه طرح‌ها یا برنامه‌هایی پیش‌بینی شده است.
	بند «ر»	تکمیل زنجیره تولید محصولات کشاورزی از طریق اعطای کمک‌های فنی - اعتباری به تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی	در قالب «برنامه توسعه و توانمندسازی تعاونی و تشکل» و «برنامه توسعه زیرساخت و نظام‌های بهره‌برداری» ذیل فصل بازرگانی و فعالیت‌های ذیل آنها از قبیل «ارائه خدمات حمایتی در قالب کمک‌های فنی و اعتباری به منظور ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با زنجیره ارزش محصولات کشاورزی» و «ارائه خدمات به اتحادیه‌ها جهت تامین و توزیع نهاده‌های دامی و کشاورزی» اعتباراتی پیش‌بینی شده ولی مشخصاً اسمی از تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی وجود ندارد.
	جزء «۱» بند «ب»	ایجاد ردیف مستقل پرداخت خسارت به بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی در لویح بودجه سالیانه	در جزء «۲» تبصره «۱۳» مبلغ ۱۵ هزار میلیارد ریال در قالب اعتبارات متفرقه لحاظ شده است و ردیف مستقلی ندارد.
۳۲	جزء «۲» بند «ب»	اصلاح و بهبود خاک کشاورزی و افزایش کربن (ماده آلی) خاک	در ذیل برنامه «پژوهش‌های کاربردی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی» مؤسسه تحقیقات آب و خاک، برای برخی طرح‌هایی که در راستای اصلاح و بهبود خاک کشاورزی است، از جمله طرح‌های پایش کمی و کیفی خاک و آب کشاورزی، شناخت و مدیریت حاصلخیزی خاک و تغذیه گیاه، انجام مطالعات ارزیابی و تناسب کیفی و کمی اراضی محصولات زراعی و باغی و غیره اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	جزء «۳» بند «ب»	ارائه کمک‌های فنی و اعتباری برای نوسازی باغ‌های فرسوده	فاقد اعتبار

ماده	جزء/بند/تبصره	تکلیف	وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
	بند «پ»	ایجاد خوشه‌های صادراتی، نشان‌های تجاری و اختصاص مشوق‌های صادراتی به صادرات محصولات کشاورزی	در جدول ۲-۷ ماده واحده ۶۰۰۰ میلیارد ریال با عنوان «اعتبار مشوق‌ها و زیرساخت‌های صادرات غیرنفتی و غیر پتروشیمی، پارانه سود تسهیلات واحدهای تولیدی با اولویت تولیدات صادراتی و افزایش سرمایه صندوق توسعه صادرات» در سازمان توسعه تجارت ایران، پیش‌بینی شده ولی سهم بخش کشاورزی در آن مشخص نیست. ^(۱)
۳۳	بند «د»	تولید و پخش برنامه‌های آموزشی، ترویجی، مدیریت مصرف آب، بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی و فرآوری تولیدات، حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی کشور	در قالب طرح «حمایت از تهیه و تولید برنامه‌های رادیویی، تلویزیونی و شبکه‌های اجتماعی کشاورزی» اعتبار ۲۲ میلیارد ریال بدین منظور در نظر گرفته شده است.
	بند «خ»	بخشودگی سود و کارمزد و جریمه وام‌های دریافتی کشاورزان خسارت‌دیده از حوادث غیرمترقبه و امهال اصل وام آنان به مدت سه سال و تعیین میزان خسارت	فاقد اعتبار
۳۵	بندهای «ت» و «ر»	تکلیف دولت به طراحی و اجرای الگوی کشت برای تمامی نقاط کشور در طی سال‌های اجرای این قانون.	در طرحی تحت عنوان «طراحی و اجرای الگوی کشت» ذیل «برنامه افزایش تولید محصولات زراعی» اعتباری پیش‌بینی شده است.

مأخذ: قانون برنامه ششم توسعه؛ لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.

۱. در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ذیل برنامه «توسعه صادرات کالا و خدمات» ردیفی به شماره طبقه‌بندی ۱۳۰۵۰۱۶۰۲۵ تحت عنوان «تسهیل صادرات محصولات کشاورزی و صنایع تبدیلی» با اعتباری بالغ بر ۵۲ میلیارد ریال، در نظر گرفته شده بود که این ردیف در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است.

جدول ۲. وضعیت اختصاص اعتبار تکالیف قانون احکام دائمی برنامه‌های

توسعه کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

ماده	بند	موضوع	وضعیت در لایحه بودجه ۱۳۹۹
۲۹	«الف»	احیای جنگل، مرتع و زیستگاه‌های خسارت‌دیده از محل جریمه بهره‌برداری‌های غیرمجاز از جنگل، مرتع و زیستگاه‌های مورد بهره‌برداری.	در قالب برنامه‌های احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌ها و مراتع کشور اعتباراتی بدین منظور پیش‌بینی شده است.
۵۹	-	تکلیف وزارت جهاد کشاورزی نسبت به راه‌اندازی شبکه مدیریت دانش، بازاری و تجهیز کلیه مراکز جهاد کشاورزی، تعیین پهنه‌های تولیدی و اختصاص یک کارشناس به هر پهنه، به‌روزرسانی دانش مروجان و شبکه عاملان ترویج و به‌کارگیری کلیه فنون ترویجی در عرصه‌های تولیدی به‌منظور توانمندسازی تولیدکنندگان و ایجاد بستر مناسب انتقال دانش و یافته‌های تحقیقاتی به آنان، در قالب طرح نظام نوین ترویج.	در قالب برنامه‌های مختلفی از جمله «برنامه توانمندسازی بهره‌برداران و ترویج یافته‌ها و دانش کشاورزی» و «برنامه حمایت و توانمندسازی از جامعه عشایری کشور» و «برنامه ترویج و توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌برداران» اعتباراتی پیش‌بینی شده است.

ماده	بند	موضوع	وضعیت در لایحه بودجه ۱۳۹۹
۶۰	-	تهیه طرح مطالعات جامع کاهش ضایعات کشاورزی و نیز طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی.	در قالب «برنامه بهبود فراوری و کاهش ضایعات محصولات کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «راهبری توسعه ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» و «راهبری بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» اعتباراتی در نظر گرفته شده است. ولی مشخص نیست چه میزان از این اعتبارات برای تهیه طرح مطالعات جامع کاهش ضایعات کشاورزی و نیز طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی پیش‌بینی شده است.
	تبصره «۲»	مشارکت دولت تا سقف ۴۹٪ در صندوق‌های توسعه بخش کشاورزی.	در قالب «برنامه حمایت از فعالیت‌های تولیدی بخش کشاورزی» ۵۹۷ میلیارد ریال به‌عنوان اعتبارات هزینه‌ای و ۲۹۰ میلیارد ریال به‌عنوان یارانه جهت تأمین سرمایه سهم دولت در صندوق غیر دولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی ذکر شده است.
۶۱	-	حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی و اصلاح الگوی مصرف براساس استانداردهای تغذیه، گسترش کشاورزی صنعتی و دانش‌بنیان، فراهم نمودن زیرساخت‌های امنیت غذایی و ارتقای ارزش‌افزوده بخش کشاورزی بر مبنای ملاحظات توسعه پایدار.	اعتباراتی در زیربخش‌های کشاورزی از جمله «برنامه افزایش تولید محصولات زراعی»، «برنامه افزایش تولید محصولات باغی»، «برنامه افزایش تولید محصولات دام و طیور» و «برنامه افزایش تولید آبزیان پرورشی» اعتباراتی پیش‌بینی شده است.
	-	۱. ارتقای بهره‌وری (راندمان) آبیاری بخش به حداقل شصت درصد (۶۰٪) پس از پنج‌سال از تصویب این قانون از طریق اجرای عملیات زیربنایی آب و خاک از جمله طرح‌های تجهیز و نوسازی، توسعه شبکه‌ها، زهکش‌ها و روش‌های نوین آبیاری و اجرای عملیات به‌زراعی و به‌زادگی و استمرار آن در سنوات بعدی.	در قالب «برنامه توسعه شبکه‌های آبیاری و بهبود بهره‌وری آب کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «ایجاد و ساماندهی تشکل‌های آب‌بران»، «راهبری تجهیز و نوسازی اراضی کشاورزی»، «راهبری مرمت و بازسازی قنوات»، «راهبری توسعه سیستم‌های آبیاری نوین» و «تدوین شاخص‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌ها بهبود بهره‌وری آب در عرصه کشاورزی» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	-	۲. تحویل آب مورد نیاز کشاورزان به‌صورت حجمی براساس الگوی کشت هر منطقه و با استفاده از مشارکت بخش دولتی و غیردولتی.	
	-	۳. ارتقای شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول به‌ازای واحد حجم مصرفی.	
-	۴. گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه سموم، کود شیمیایی، مواد زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و داروهای دامی و همچنین مبارزه زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و توسعه کشت زیستی (ارگانیک) مدیریت تلفیقی	در قالب برنامه «افزایش تولید محصولات زراعی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «تدوین برنامه اصلاح الگوی کشت و معیارهای فنی تولید محصولات ارگانیک و سالم» و «کمک‌های فنی و اعتباری برای افزایش تولید محصولات زراعی گلخانه‌ای، کودهای زیستی و اجرای	

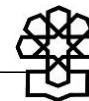
ماده	بند	موضوع	وضعیت در لایحه بودجه ۱۳۹۹
		تولید و اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفیت تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی در راستای پوشش تولید.	کشاورزی حفاظتی» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	-	۵. نوسازی ماشین‌آلات کشاورزی و از رده خارج کردن ماشین‌آلات فرسوده کشاورزی و توسعه ماشینی کردن (مکانیزاسیون) بر مبنای اقلیم و شرایط و همچنین قابلیت و توانایی کشاورزان هر منطقه و رسیدن به ضریب نفوذ ۱۰۰ درصدی ماشینی کردن آن.	در قالب «برنامه ارتقای ضریب مکانیزاسیون کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «حمایت از تأمین ادوات ماشین‌آلات کشاورزی» و «حمایت از تأمین ماشین‌آلات کشاورزی» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	-	۶. ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی (ارگانیک) بذور و نژادهای دامی، طیور و آبزیان اصلاح شده در کشور و افزایش میزان مصرف این گونه کودها، بذور و نژادهای دامی، طیور و آبزیان در جهت تولید غذای سالم.	در قالب «برنامه کاهش آلاینده‌ها و ارتقای سلامت در محصولات کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «کنترل بیولوژیک آفات و بیماری‌ها و ترویج استفاده از سموم کم‌خطر» اعتباراتی در نظر گرفته شده است.
	-	۷. گسترش پوشش بیمه تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید تا رسیدن به سطح پوشش ۱۰۰ درصدی در صورت تأمین منابع در بودجه سالیانه.	در قالب برنامه پوشش بیمه کشاورزی (۱۳۰۶۰۴۸۰۰۰) اعتباری بالغ بر ۳۴۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.

مأخذ: قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور؛ لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.

تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ تعدادی از تبصره‌ها، مانند اعتبار مربوط به «اجرای عملیات خاک‌پوش (مالچ) سازگار با محیط‌زیست»، مندرج در بند «ه» تبصره «۱» و نیز اعتبار «تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوانزای طیور»، مندرج در بند «ه» تبصره «۱۳» قانون بودجه سال ۱۳۹۸، حذف شده‌اند که پیشنهاد می‌گردد با توجه به اهمیت موضوعات یادشده و نیز عملکرد سال‌های گذشته، اعتبارات مورد نیاز جهت تکمیل پروژه‌ها تخصیص یابد. همچنین اعتبار مربوط به «پیشگیری و مهار (کنترل) بیماری‌های واگیر دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام، مایه‌کوبی (واکسیناسیون) دام‌ها و بهداشت فرآورده‌های دامی» مندرج در بند «د» تبصره «۱۳» قانون بودجه سال ۱۳۹۸، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ردیف متناظر سازمان دامپزشکی انتقال یافته‌است. در ادامه برخی از مهم‌ترین تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مندرج در ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و عملکرد آنها در ۶ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۸ بررسی می‌شود.

در بند «ه» تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ تسهیلاتی از صندوق توسعه ملی جهت تأمین اعتبارات امور زیربنایی در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی در نظر گرفته شده است که دقیقاً برابر با

اعتبارات متناظر در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است. عملکرد این اعتبارات در ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۸ عبارتند از:

- ۳,۸۵۳,۶۷۴ میلیون ریال به منظور اجرای آبیاری تحت فشار و نوین^۱؛
- ۴,۱۸۰,۰۰۰ میلیون ریال برای طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری به سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور؛

- ۲۸۶,۱۱۲ میلیون ریال برای مقابله با ریزگردها به وزارت جهاد کشاورزی^۲؛

- ۵۷۳,۷۴۱ میلیون ریال به منظور اجرای طرح‌های آبرسانی عشایری.

عملکرد بند «ب» تبصره «۶» قانون بودجه ۱۳۹۸، مربوط به آبرسانی شرب روستایی و عشایری، در ۶ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۸، مبلغ ۶۶,۰۲۶ میلیون ریال بوده است که اعتبار تخصیص یافته جهت انجام آبرسانی در بین استان‌ها توزیع شده است.

در بند «ز» از تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۳۹۸، به اختصاص حداکثر ۱۴ میلیارد دلار از منابع حاصل از صدور نفت، جهت حمایت از معیشت مردم و تأمین مابه‌التفاوت ارز برای تولید داخل اشاره شده است. با توجه به ناموفق بودن سیاست تخصیص ارز ترجیحی در کنترل تورم کالاهای اساسی و تجربه موفق حذف ارز ترجیحی برای برخی از کالاهای اساسی مصرفی مانند گوشت، شکر و چای، پیشنهاد می‌شود حذف ارز ترجیحی برای کالاهای اساسی مصرفی که تولید عمده آنها در داخل کشور صورت می‌گیرد، مانند برنج و یا آنهایی که قیمتشان در بازار با قیمت تمام‌شده با ارز آزاد برابر است، مانند روغن ادامه یابد و ارز ترجیحی فقط به کالاهای واسطه‌ای که نحوه توزیع آنها قابل کنترل است تخصیص یابد. همچنین اتخاذ سیاست‌های توزیعی جایگزین، مانند عرضه کالاهای وارداتی با ارز ترجیحی در بورس، می‌تواند به شفافیت معاملات و پیشگیری از انحراف سیاست حمایتی بینجامد.

در جزء «۲» از تبصره «۱۳» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به دولت اجازه داده می‌شود از محل تنخواه‌گردان موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) در اجرای جزء «۱» بند «ب» ماده (۳۲) و همچنین بند «ث» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه مجموعاً مبلغ ۱۶ هزار و ۵۰۰ میلیارد ریال جهت پرداخت سهم دولت به صندوق بیمه محصولات کشاورزی تخصیص دهد. این اعتبار در سال جاری ۱۵ هزار میلیارد ریال بوده است که به صندوق بیمه محصولات کشاورزی ابلاغ و در ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۸ مبلغ ۱۱,۲۵۰ میلیارد ریال شامل ۳,۷۵۰ میلیارد ریال به صورت نقدی و ۷,۵۰۰ میلیارد ریال در قالب اسناد خزانه اسلامی (بند «ه» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۹۸) تخصیص داده شده است. با توجه به اعتبارات مورد نیاز جهت پرداخت مطالبات صندوق بیمه کشاورزی از دولت که در پایان سال ۱۳۹۷ به ۱۸,۳۷۰ میلیارد ریال رسیده و نیز از آنجایی که

۱. براساس ارزیابی فائو و متخصصین مربوط و با در نظر گرفتن آمار و ارقام طرح تعادل‌بخشی (برنامه ششم)، آبیاری تحت فشار تأثیری بر صرفه‌جویی آب حوزه‌های آبریز نداشته و موجب بالا رفتن آب‌های آبخوان‌ها نشده است.
۲. اعتبار ۱۰۰ میلیون یورو بین وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست مشترک است.

به‌منظور تأمین کمک‌زبان صندوق بیمه کشاورزی، طبق ماده (۳۳) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی، به ۱۶,۳۱۸ میلیارد ریال اعتبار نیاز است. از طرفی در جهت نیل به اهداف سیاست‌های حمایتی دولت از بخش کشاورزی، سهم دولت به‌منظور افزایش پوشش و تنوع‌بخشی بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۹ مبلغ ۲۳ هزار میلیارد ریال برآورد شده است. بنابراین در مجموع مبلغ اعتبار مورد نیاز صندوق بیمه کشاورزی برای انجام تعهدات خود حدود ۵۷,۶۸۸ میلیارد ریال برآورد می‌شود. گفتنی است که مطالبات صندوق بیمه محصولات کشاورزی از دولت می‌تواند با بدهی این صندوق به بانک کشاورزی تهاتر شود.

در بند «الف» جزء «۲۸» جدول تبصره «۱۴» مبلغ ۱۲۱ هزار میلیارد ریال به‌عنوان یارانه نان و خرید تضمینی گندم در نظر گرفته شده است که در مقایسه با اعتبار ۸۱,۴۵۰ میلیارد ریالی سال ۱۳۹۸ نشانگر رشد ۴۸/۶ درصدی است. البته ذکر این نکته ضروری است که نرخ خرید تضمینی گندم برای سال زراعی ۹۸-۹۹ به ۲۲,۰۰۰ ریال به ازای هر کیلوگرم افزایش یافته است که با لحاظ هزینه‌های جانبی و با احتساب فروش ۷/۳ میلیون تن گندم نانوائی یارانه‌ای با نرخ کیلویی ۶,۶۵۰ ریال، اعتبار در نظر گرفته شده تنها جوابگوی تأمین گندم نانوائی یارانه‌ای بوده و این موضوع به این مفهوم است که نیاز نانوائی‌های آزادپز (دو میلیون تن) و صنف و صنعت (۱/۷ میلیون تن) باید با نرخ تمام شده تأمین شود.

در بند «الف» جزء «۳۰» جدول تبصره «۱۴» اعتبار ۱۰۲ هزار میلیارد ریال به منظور «تولید و اشتغال (بند «الف» تبصره «۱۸»)، حمل‌ونقل ریلی، مسکن و نهاده‌های کشاورزی» در نظر گرفته شده است که به نظر می‌رسد بخشی از آن مربوط به یارانه کود اوره تحویلی به بخش کشاورزی باشد. در جزء (۴) از بند «الف» ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، در خرید محصولات پتروشیمی توسط یا به دستور دولت، قیمت بورس مبنای عمل قرار گرفته است. هیئت وزیران نیز در مصوبه شماره ۹۰۶۷۴/ت/۵۶۵۱۳ هـ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۱۸ ضمن اعلام قیمت ۷,۹۶۲ ریال برای هر کیلوگرم کود اوره، سازمان برنامه و بودجه کشور را موظف کرده است که مابه‌التفاوت حداقل قیمت کشف‌شده در بورس کالا در شش ماهه گذشته با قیمت تکلیفی را به‌عنوان یارانه کود اوره در لوایح بودجه سنواتی پیش‌بینی کند. با در نظر گرفتن قیمت ۱۶,۰۰۰ ریال به‌عنوان حداقل قیمت کشف‌شده شش ماهه گذشته کود اوره در بورس کالا، اعتبار لازم در سال ۱۳۹۹ برای تأمین حدود ۲ میلیون تن کود اوره مورد نیاز بخش کشاورزی ۱۶,۰۷۶ میلیارد ریال پیش‌بینی می‌شود. در حالی که مشخص نیست چه مقدار از اعتبار ۱۰۲ هزار میلیارد ریالی درج شده در جزء «۳۰» از مصارف هدفمندی یارانه‌ها در جدول تبصره «۱۴»، به کود اوره تخصیص می‌یابد.

جدول ۳. تبصره‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

تبصره	بند	جزء	مفاد لایحه	پیشنهادها
۴	«الف»	۳	اعطای تسهیلات ارزی-ریالی توسط بانک‌های عامل از محل منابع در اختیار جهت سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی، تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی برای طرح‌های صنایع تکمیلی و تبدیلی چغندرقد	با اولویت بازسازی و به‌روزرسانی واحدهای موجود (مشروط بر افزایش راندمان استحصال شکر از چغندر و نیز کاهش مصرف انرژی برای تولید واحد) و ایجاد واحدهای جدید در مناطق تولید عمده و به‌ویژه مناطق دارای قابلیت کشت چغندرقد پاییزه
		۱	طرح‌های آبیاری تحت فشار و نوین تا سقف ۱۵۰ میلیون یورو	مشروط به صرفه‌جویی در سنوات گذشته متناسب با اهداف ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، با تأیید وزارت نیرو
	«ه»	۲	آبخیزداری و آبخوان‌داری تا سقف ۱۵۰ میلیون یورو	منوط به تأیید طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری توسط وزارت نیرو
		۳	مقابله با اثرات مخرب ریزگردها و تأثیر آن بر شبکه‌های برق تا سقف ۱۰۰ میلیون یورو	-
۶	«ب»	۹	طرح‌های آبرسانی روستایی و عشایری و توسعه شبکه‌های آن تا سقف ۱۵۰ میلیون یورو	-
		-	دریافت مبلغ ۲۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب فروش آب شرب، علاوه بر دریافت نرخ آب‌بها، از مشترکان آب شهری و اختصاص آن به آبرسانی شرب روستایی و عشایری (۸۰ درصد روستایی و ۲۰ درصد عشایری).	-
	«د»	-	معافیت مشترکان برق روستایی و عشایری مجاز و برق چاه‌های کشاورزی مجاز از عوارض موضوع ماده (۵) قانون حمایت از صنعت برق کشور.	-
	«ن»	۱	اعمال نرخ صفر و معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالا و خدمات و استرداد مالیات و عوارض موضوع ماده (۱۳) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، فقط در مواردی که ارزش حاصل از صادرات طبق مقررات اعلامی بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور برگردانده شود.	-
۸	«ن»	۲	پرداخت هرگونه جایزه و مشوق صادراتی منوط به حصول اطمینان از برگشت ارزش حاصل از صادرات کالا و خدمات به چرخه اقتصاد کشور.	-
		-	پرداخت سهم کمک بلاعوض دولت از محل برنامه‌های بهبود بهره‌وری آب در عرصه کشاورزی و عرضه آب.	مشروط به صرفه‌جویی در سنوات گذشته متناسب با اهداف ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، با تأیید وزارت نیرو
	«ج»	-	تأمین هزینه‌های خرید و نصب کنتورهای حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی مجاز و وصول اصل و کارمزد این تسهیلات برای اجرای طرح‌های احیا و تعادل‌بخشی منابع آب زیرزمینی.	-
۱۳	«ه»	-	دریافت حداکثر ۲۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب برداشت آب از آبخوان‌ها از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی (با توجه به شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور براساس پروانه بهره‌برداری آنها) برای تحقق اهداف برنامه‌های تعادل‌بخشی و بهبود بهره‌برداری آب.	تأکید بر تدوین و پیاده‌سازی سازوکار تحویل حجمی آب (تجهیز چاه‌های کشاورزی به کنتور حجمی هوشمند)
		۲	پرداخت مبلغ ۱۶ هزار و ۵۰۰ میلیارد ریال جهت پرداخت سهم دولت به صندوق بیمه محصولات کشاورزی.	-
۱۴	«الف»	۲۸	یارانه نان و خرید تضمینی گندم به مبلغ ۱۲۱ هزار میلیارد ریال.	-
		جدول	تولید و اشتغال (بند «الف» تبصره «۱۸»)، حمل و نقل ریلی، مسکن و نهادهای کشاورزی به مبلغ ۱۰۲ هزار میلیارد ریال.	مشخص کردن سهم دقیق هر بخش
		جدول	۳۰	

اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مجموع دارای ۵۱ برنامه است که اعتبارات آن با رشد ۳/۹۲ درصدی از ۳۷,۷۹۶ در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۳۹,۲۷۷ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ رسیده است. سهم بخش کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات امور اقتصادی نیز از ۱۳/۴۷ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۱۱/۸۸ درصد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. اعتبارات هزینه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۲۱/۴۲ درصد رشد نشان می‌دهد. همچنین سهم فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل اعتبارات هزینه‌ای امور اقتصادی از ۲۰/۲۸ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۱۹/۱۸ درصد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز به میزان ۲۴,۰۲۷ میلیارد ریال برآورد شده است که در مقایسه با اعتبار مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (۲۵,۲۳۷ میلیارد ریال) کاهش ۴/۷۹ درصدی نشان می‌دهد. همچنین سهم اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای فصل کشاورزی و منابع طبیعی از کل امور اقتصادی از ۱۱/۵۴ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۹/۵۷ درصد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است (جدول ۴). در فصل کشاورزی و منابع طبیعی ۲۹۰ میلیارد ریال یارانه نیز پیش‌بینی شده که مربوط طرح تأمین سرمایه سهم دولت در صندوق غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی است.

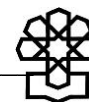
جدول ۴. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال / درصد)

تغییرات اعتبارات لایحه ۱۳۹۹ به قانون ۱۳۹۸	سهم از بودجه امور اقتصادی سال ۱۳۹۹	اعتبار برآوردشده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	سهم از بودجه امور اقتصادی سال ۱۳۹۸	اعتبار مصوب سال ۱۳۹۸	شرح
۲۱/۴۲	۱۹/۱۸	۱۵,۲۵۰,۱۷۱	۲۰/۲۸	۱۲,۵۵۹,۷۵۰	هزینه‌ای
-۴/۷۹	۹/۵۷	۲۴,۰۲۷,۲۳۱	۱۱/۵۴	۲۵,۲۳۶,۷۹۹	تملك‌دارایی‌های سرمایه‌ای
۳/۹۲	۱۱/۸۸	۳۹,۲۷۷,۴۰۲	۱۳/۴۷	۳۷,۷۹۶,۵۴۹	جمع

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۹؛ قانون بودجه سال ۱۳۹۸.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ برنامه‌هایی از جمله «راهبری توسعه منابع و سرمایه‌گذاری برای ایجاد و تکمیل شهرک‌های کشاورزی»، «تأمین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات»، «توسعه بازار و فناوری‌های نوین در مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی» از فصل

کشاورزی و منابع طبیعی حذف شده‌اند. همچنین برخی از برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی، علاوه بر فصل مذکور در سایر فصول لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ جای گرفته‌اند. که اعتبارات برآورد شده برای آنها در جدول ۵ قابل مشاهده است. این برنامه‌ها عبارتند از:

فصل بازرگانی: برنامه‌های «تنظیم بازار کالاها و خدمات»، «مدیریت خرید محصولات اساسی کشاورزی»، «ساماندهی و بهبود تولید و فرآوری برگ سبز چای»، «بازاریابی چای داخلی»، «توسعه و توانمندسازی تعاونی و تشکل» و «توسعه زیرساخت و نظام‌های بهره‌برداری»؛

فصل تحقیق و توسعه در امور اقتصادی: برنامه‌های «مدیریت منابع ژنتیکی»، «تولید فراورده‌های بیولوژیک دامی»، «تولید محصولات فناورانه نهاده‌ها» و «پژوهش‌های کاربردی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی»؛

فصل پژوهش‌های توسعه‌ای: برنامه‌های «توسعه علوم گیاهان دارویی»، «توسعه و گسترش علوم گیاهان دارویی» و «توسعه علوم کشاورزی»؛

فصل حمل‌ونقل: برنامه «توسعه حمل‌ونقل دریایی»؛

فصل حمایتی: برنامه «ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، ورزشی به ایثارگران جهاد کشاورزی»؛

فصل انرژی: طرح‌های «ارائه خدمات پرتوتابی محصولات کشاورزی و منابع طبیعی»، «انجام پژوهش‌های بنیادی، توسعه‌ای و کاربردی در حوزه کشاورزی هسته‌ای» و «توسعه علوم هسته‌ای در کشاورزی»؛

فصل صنعت و معدن: طرح‌های «اعطای کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی» و «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع لبنی».

جدول ۵. اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای برنامه‌های مرتبط با

کشاورزی و منابع طبیعی در سایر فصول (میلیون ریال)

عنوان فصل	اعتبارات هزینه‌ای				اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای			
	تعداد برنامه‌ها	مصوب ۱۳۹۸	برآورد ۱۳۹۹	درصد تغییرات	تعداد برنامه‌ها	مصوب ۱۳۹۸	برآورد ۱۳۹۹	درصد تغییرات
بازرگانی	۵	۱,۴۶۶,۲۷۶	۱,۷۳۶,۱۸۲	۱۸/۴۱	۴	۸۷,۹۳۰	۱۰۶,۳۰۰	۲۰/۸۹
تحقیق و توسعه در امور اقتصادی	۴	۸,۳۴۸,۵۶۴	۱۳,۰۷۶,۲۳۶	۵۶/۶۳	۱	۱,۰۴۹,۲۰۰	۱,۰۶۰,۳۳۲	۰/۹۷
پژوهش‌های توسعه‌ای	۴	۴۱۹,۴۴۷	۴۱۳,۹۷۲	-۱/۳۱	۴	۲۲,۷۵۰	۲۲,۷۵۰	۰
حمایتی	۱	۵۸,۱۵۲	۵۸,۶۴۰	۰/۸۴	۰	۰	۰	۰
صنعت و معدن	۰	۰	۰	۰	۲	۲۰۹,۰۰۰	۲۴۹,۰۰۰	۱۹/۱۴
حمل‌ونقل	۰	۰	۰	۰	۱	۵۰۰,۰۰۰	۸۷۵,۰۰۰	۷۵
انرژی	۲	۴۱۸,۴۷۸	۱۷۲,۴۰۳	-۵۸/۸۰	۱	۲۶,۰۰۰	۲۶,۰۰۰	۰
جمع	۱۶	۱۰,۷۱۰,۹۱۷	۱۵,۴۵۷,۴۳۳	۴۴/۳۱	۱۳	۱,۸۹۴,۸۸۰	۲,۳۳۹,۳۸۲	۲۳/۴۶

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.

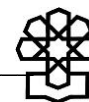
با توجه به توضیحات فوق و به دلیل پراکندگی اعتبارات مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در فصول مختلف، در ادامه گزارش حاضر جهت بررسی اعتبارات هزینه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی، دستگاه‌های مرتبط با این بخش ارزیابی شده‌اند و جهت بررسی اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای، برنامه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در کلیه فصول مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند.

الف) اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی

اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی با افزایش ۸/۴ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ۳۱ هزار و ۱۱۱ میلیارد ریال رسیده است (جدول ۶). بیشترین اعتبارات هزینه‌ای مربوط به سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و مؤسسات تابعه است که ۲۸ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، رشد داشته است. بیشترین افزایش اعتبارات مربوط به مؤسسه رازی و سازمان دامپزشکی جهت تولید و ارتقای واکسن آنفلوآنزای طیور و خرید واکسن و واکسیناسیون دام بوده است، که این افزایش با توجه به اهمیت موضوع سلامت دام در تولید محصولات پروتئینی موجود در سبد غذایی کشور و همچنین پیشگیری از بروز و گسترش بیماری‌های مشترک دام و انسان پیش‌بینی شده است.^۱

کاهش اعتبارات هزینه‌ای بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با پیش‌بینی یارانه ۸ هزار و ۵۵۰ میلیارد ریالی برای این صندوق در قالب برنامه حق بیمه پایه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر (ردیف شماره ۱۰۳۵-۱۹۰۲۰۰۱) جبران شده است. کاهش عمده دیگر در اعتبارات دستگاه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مربوط به سازمان حفظ نباتات کشور است که با توجه به مسئولیت مهم این سازمان در مبارزه با آفات و بیماری‌های محصولات کشاورزی، به‌ویژه در شرایطی که موج دوم حمله ملخ‌های صحرائی برای سال ۱۳۹۹ نیز پیش‌بینی شده است، منطقی به نظر نمی‌رسد. اعتبارات هزینه‌ای شرکت بازرگانی دولتی ایران، شرکت شهرک‌های کشاورزی و شرکت سهامی پشتیبانی امور دام نیز به دلیل سودده بودن آنها، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از بودجه شرکتی تأمین می‌شود.

۱. این افزایش اعتبار ناشی از انتقال اعتباری است که در بندهای «د» و «ه» تبصره «۱۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به‌منظور پیشگیری و مهار (کنترل) بیماری‌های واگیر دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام، مایه‌کوبی (واکسیناسیون) دام‌ها و بهداشت فراورده‌های دامی و تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوآنزای طیور به ترتیب به مبالغ ۱۰۰۰ میلیارد و ۲۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده بود و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ردیف‌های هزینه‌ای دستگاه‌های مربوطه منتقل شده است.

جدول ۶. اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال / درصد)

کد طبقه‌بندی دستگاه اجرایی	عنوان دستگاه	عملکرد سال ۱۳۹۷	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	تغییرات به ۱۳۹۸
۱۳۴۰۰۳	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و مؤسسات تابعه	۷,۴۰۳,۸۲۷	۱۰,۰۴۰,۸۶۵	۱۲,۸۵۵,۴۶۲	۲۸/۰
۱۳۵۵۰۰	سازمان دامپزشکی کشور	۱,۱۰۶,۹۹۴	۱,۴۲۶,۶۲۱	۱,۵۹۸,۱۷۹	۱۲/۰
۱۳۵۵۱۰	سازمان دامپزشکی کشور - خرید واکسن و واکسیناسیون دام	۸۰۵,۰۰۰	۱,۲۶۸,۳۹۳	۲,۱۹۲,۵۴۸	۷۲/۹
۱۳۶۰۰۰	مؤسسه رازی	۵۰۱,۶۰۴	۷۵۰,۸۷۳	۳,۵۸۲,۲۷۱	۳۷۷/۱
۱۳۹۰۰۰	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	۱,۲۰۲,۷۳۵	۱,۸۹۸,۱۹۰	۲,۸۳۲,۳۵۱	۴۹/۲
۱۴۹۶۰۰	سازمان امور عشایر	۹۲,۷۳۲	۱۱۳,۴۹۸	۱۳۸,۷۹۵	۲۲/۳
۱۵۱۰۰۰	وزارت جهاد کشاورزی	۲,۳۲۶,۰۰۶	۳,۷۷۷,۷۱۶	۳,۸۵۴,۷۵۵	۲/۰
۱۵۱۰۰۳	وزارت جهاد کشاورزی - مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی	۱۱۰,۴۳۲	۱۴۷,۲۲۶	۱۶۹,۶۲۳	۱۵/۲
۱۵۱۰۱۱	سازمان حفظ نبات کشور	۲۰۴,۷۰۸	۳۶۶,۷۳۵	۳۰۱,۰۸۵	-۱۷/۹
۱۵۱۰۱۲	سازمان چای کشور	۷۸,۰۰۰	۱۰۱,۰۰۰	۱۳۰,۰۰۰	۲۸/۷
۱۵۱۰۱۴	وزارت جهاد کشاورزی - نهاد نمایندگی ولی فقیه	۶,۸۰۰	۱۸,۳۷۰	۱۰,۰۳۷	-۴۵/۴
۱۵۱۰۱۷	وزارت جهاد کشاورزی - هزینه‌های نمایندگی فائو	۲۴,۶۹۰	۶۰,۰۶۸	۶۲,۸۳۹	۴/۶
۱۵۱۰۱۹	سازمان امور اراضی	۴۷۶,۱۱۸	۶۸۲,۳۷۰	۶۸۹,۸۸۷	۱/۱
۱۵۱۲۰۰	سازمان شیلات ایران	۳۱۳,۱۹۸	۴۸۴,۰۹۵	۵۸۴,۷۵۷	۲۰/۸
۱۵۲۰۰۳	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	۲,۹۳۴,۲۳۰	۵,۸۶۵,۴۰۰	۱۲۴,۸۳۰	-۹۷/۹
۲۰۰۱۰۰	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	۱,۲۲۱,۰۹۳	۱,۴۴۷,۷۶۴	۱,۷۰۴,۴۰۱	۱۷/۷
۲۸۶۸۰۰	شرکت مادر تخصصی خدمات کشاورزی	۲۰۷,۲۲۱	۲۶۱,۹۱۵	۲۷۹,۰۸۸	۶/۶
	جمع	۱۹,۰۱۵,۳۸۸	۲۸,۷۱۱,۰۹۹	۳۱,۱۱۰,۹۰۸	۸/۴

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۳۹۸.

ب) اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۳/۴ درصد کاهش داشته است. بیشترین افزایش مربوط به برنامه مطالعه، طراحی و اجرای زیرساخت مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی بوده است. بیشترین کاهش نسبی اعتبارات نیز مربوط به برنامه‌های افزایش تولید محصولات زراعی، تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی و ترویج و توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌برداران است.

یکی از مهم‌ترین طرح‌های ذیل برنامه افزایش تولید محصولات دام و طیور، سیاست‌گذاری، تحقیق، پژوهش و فعالیت‌های اصلاح نژادی مرغ لاین است که به همراه طرح موضوع درآمدهای واحدهای اصلاح نژاد دام و طیور، با توجه به شرایط فعلی کشور و لزوم تأمین مرغ گوشتی جامعه با استفاده از نژاد داخلی آری، اعتبار برآورد شده برای آن در مجموع ردیف‌های هزینه‌ای و تملک‌دارایی سرمایه‌ای

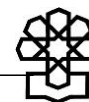
از ۱۶۳/۸ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۳۰۵/۶ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. با وجود این، لازم است به منظور بهسازی زیرساخت‌ها و تجهیزات، ارتقای ژنتیکی و ایجاد لاین متناظر، اعتبارات بیشتری برای احیا و توسعه تولید و بازاریابی مرغ گوشتی نژاد آرین اختصاص یابد. بر اساس برآوردهای صورت گرفته، به منظور مصون سازی، بهسازی زیرساخت‌ها و تجهیزات تولید این نژاد، بیش از ۳۰۰۰ میلیارد ریال نیاز است.

جدول ۷. اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال)

ردیف	شماره طبقه‌بندی جدید	عنوان فصل/برنامه	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد تغییرات
فصل کشاورزی و منابع طبیعی					
۱	۱۳۰۶۰۰۴۰۰۰	ترویج و توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌برداران	۴۹۰,۳۰۰	۴۰۹,۰۰۰	-۱۶/۶
۲	۱۳۰۶۰۰۷۰۰۰	ارتقای ضریب مکانیزاسیون کشاورزی	۲۲۰,۰۰۰	۲۱۵,۰۰۰	-۲/۳
۳	۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰	افزایش تولید محصولات باغی	۹۷۴,۰۰۰	۸۴۴,۰۰۰	-۱۳/۳
۴	۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰	افزایش تولید محصولات دام و طیور	۴۷۰,۰۰۰	۳۴۵,۰۰۰	-۲۶/۶
۵	۱۳۰۶۰۱۱۰۰۰	افزایش تولید محصولات زراعی	۱,۵۸۷,۱۴۰	۷۳۰,۰۰۰	-۱۱۷/۴
۶	۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰	توسعه شبکه‌های آبیاری و بهبود بهره‌وری آب کشاورزی	۱۲,۰۱۷,۸۰۷	۱۱,۲۸۲,۰۰۰	-۶/۱۲
۷	۱۳۰۶۰۱۷۰۰۰	تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی	۸۰,۰۰۰	۶۵,۰۰۰	-۱۸/۷
۸	۱۳۰۶۰۰۱۰۰۰	آبخیزداری و حفاظت خاک	۲,۰۹۳,۰۰۰	۱,۸۱۵,۰۰۰	-۱۳/۲
۹	۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰	احیا توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌های کشور	۹۲۱,۲۰۰	۹۷۰,۰۰۰	۵/۳
۱۰	۱۳۰۶۰۰۳۰۰۰	احیا توسعه و بهره‌برداری اصولی از مراتع کشور	۱۰۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰	-۱۰
۱۱	۱۳۰۶۰۰۶۰۰۰	حفاظت و حمایت از منابع طبیعی کشور	۴۷۱,۰۰۰	۵۰۱,۰۰۰	۶/۴
۱۲	۱۳۰۶۰۲۸۰۰۰	ساماندهی مالکیت اراضی ملی	۴۶۰,۰۰۰	۶۴۶,۰۰۰	۴۰/۴
۱۳	۱۳۰۶۰۳۳۰۰۰	تثبیت شن‌های روان و مقابله با بیابان‌زایی	۱,۰۰۵,۰۰۰	۱,۰۴۲,۶۶۵	۳/۷
۱۴	۱۳۰۶۰۶۸۰۰۰	ساماندهی عشایر	۴۰۴,۰۰۰	۴۲۳,۰۰۰	۴/۷
۱۵	۱۳۰۶۰۳۱۰۰۰	کنترل و مبارزه با آفت و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز	۲۷۹,۲۰۰	۳۳۵,۰۰۰	۲۰
۱۶	۱۳۰۶۰۲۹۰۰۰	واگذاری و ساماندهی مالکیت و صدور سند اراضی کشاورزی	۳۱۰,۰۰۰	۴۹۵,۰۰۰	۵۹/۷
۱۷	۱۳۰۶۰۰۵۰۰۰	حفاظت و صیانت از ذخایر و منابع آبی	۲۲۶,۰۰۰	۲۶۵,۰۰۰	۱۷/۳
۱۸	۱۳۰۶۰۰۸۰۰۰	افزایش تولید آبزیان پرورشی	۱۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۰
۱۹	۱۳۰۶۰۱۶۰۰۰	تکثیر و بازسازی ذخایر آبزیان	۱۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۰
۲۰	۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰	بررسی، کنترل و پایش بیماری‌های واگیر و قرنطینه‌ای دام، طیور و آبزیان	۱۹۰,۰۰۰	۲۲۵,۰۰۰	۱۸/۴
۲۱	۱۳۰۶۰۷۸۰۰۰	بهداشت و تضمین کیفیت دارو و فرآورده‌های بیولوژیک و خدمات دامپزشکی	۱۴۵,۰۰۰	۱۴۵,۰۰۰	۰
۲۲	۱۳۰۶۰۳۲۰۰۰	مطالعه، طراحی و اجرای زیرساخت مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی	۱۵۳,۰۰۰	۴۶۴,۰۰۰	۲۰۳/۳
مجموع اعتبارات در سایر فصول					
جمع بخش کشاورزی و منابع طبیعی					
			۲۴,۶۰۱,۵۲۷	۲۳,۷۵۶,۰۴۷	-۳/۴

مأخذ: همان.

ج) اعتبارات متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی

مجموع اعتبارات ردیف‌های متفرقه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ معادل ۷۴,۲۹۰ میلیارد ریال است که ۹/۹ درصد نسبت به اعتبار مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. اعتبارات یارانه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی با ۸ درصد افزایش از ۷,۷۷۰ میلیارد ریال به ۸,۳۹۰ میلیارد ریال رسیده است. ۲۹۰ میلیارد ریال از این اعتبارات مربوط به افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی است. همچنین اعتبارات مربوط به پرداخت یارانه نهاده‌ها، عوامل تولید، خرید تضمینی محصولات و تنظیم بازار بخش کشاورزی و ساماندهی تولید و خرید تضمینی چای کشور به ترتیب ۸ و ۴ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش یافته‌اند (جدول ۸).

اعتبارات درآمد-هزینه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با کاهش ۶/۶ درصدی از ۴۷,۹۷۸ میلیارد ریال مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، به ۴۴,۸۰۸ میلیارد ریال رسیده است. گفتنی است که بخش عمده این اعتبارات مربوط به طرح‌های زیربنایی ذیل بند «ه» تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ است که نسبت به اعتبارات متناظر در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ هیچ تغییری نداشته‌اند.

در ردیف‌های موردی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی نیز در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ اعتباراتی به منظور کمک به صندوق توسعه نوغانداری و صندوق توسعه زیتون کشور و تهیه مالچ (خاک‌پوش) سازگار با محیط زیست مجموعاً به مبلغ ۶,۶۲۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده‌اند. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، در تبصره «۱۳» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به منظور پیشگیری و مهار (کنترل) بیماری‌های دامی و بیماری مشترک بین انسان و دام، مایه‌کوبی (واکسیناسیون) دام‌ها و بهداشت فراورده‌های دامی و همچنین تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوآنزای طیور مجموعاً اعتباراتی به مبلغ ۳۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ردیف‌های مربوط به هزینه‌های دستگاه‌های ذی‌ربط منتقل شده‌اند. همچنین برآورد سهم وزارت جهاد کشاورزی از اعتبار اجرای طرح‌های مهار و تنظیم آب‌های مرزی و احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی متناظر (ردیف ۷۱-۵۵۰۰۰۰) مبلغ ۲,۲۰۰ میلیارد ریال است که در ردیف‌های موردی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ اضافه شده است. با توجه به اینکه بسیاری از این طرح‌ها دارای پیشرفت بالا و در مرحله اخذ پروانه پایان کار هستند، پیشنهاد می‌شود از طریق تعامل با وزارت نیرو و در جهت تکمیل طرح‌های با پیشرفت بالا تخصیص یابد.

جدول ۸. اعتبارات ردیف‌های متفرقه مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی

(میلیون ریال / درصد)

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان ردیف متفرقه	قانون بودجه سال ۱۳۹۸			لایحه بودجه سال ۱۳۹۹			تغییرات		
			هزینه	تملک	جمع	هزینه	تملک	جمع	هزینه	تملک	جمع
	۵۲۰۰۰۰	اعتبارات یارانه‌ای	۷,۷۷۰,۰۰۰	۰	۷,۷۷۰,۰۰۰	۸,۳۹۰,۰۰۰	۰	۸,۳۹۰,۰۰۰	۰	۰	
۱	۵۲۰۰۰۰-۱	پرداخت یارانه نهاده‌ها، عوامل تولید، خرید تضمینی محصولات و تنظیم بازار بخش کشاورزی	۶,۲۵۰,۰۰۰	۰	۶,۲۵۰,۰۰۰	۶,۵۰۰,۰۰۰	۰	۶,۵۰۰,۰۰۰	۰	۰	
۲	۵۲۰۰۰۰-۹	ساماندهی تولید و خرید تضمینی چای کشور	۱,۲۵۰,۰۰۰	۰	۱,۲۵۰,۰۰۰	۱,۶۰۰,۰۰۰	۰	۱,۶۰۰,۰۰۰	۰	۰	
۳	۷۲۰۰۰۰-۳	افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی*	۲۷۰,۰۰۰	۰	۲۷۰,۰۰۰	۲۹۰,۰۰۰	۰	۲۹۰,۰۰۰	۰	۰	
	۵۳۰۰۰۰	اعتبارات درآمد - هزینه	۵,۵۵۸,۲۷۰	۴۲,۴۲۰,۰۰۰	۴۷,۹۷۸,۲۷۰	۲,۳۸۷,۶۰۰	۴۲,۴۲۰,۰۰۰	۴۴,۸۰۷,۶۰۰	-۵۷	-۶۱/۶	
۴	۵۳۰۰۰۰-۹	اعتبار مربوط به اخذ مابه‌التفاوت از کالاهای وارداتی موضوع بند «۱» ماده (۱۳) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۵۴۰,۰۰۰	۰	۵۴۰,۰۰۰	۳۵۹,۱۰۰	۰	۳۵۹,۱۰۰	-۳۳/۵	-۳۳/۵	
۵	۵۳۰۰۰۰-۱۸	وزارت جهاد کشاورزی - هزینه واحدهای تولیدی و خدماتی استانی	۱۸,۲۷۰	۰	۱۸,۲۷۰	۲۸,۵۰۰	۰	۲۸,۵۰۰	۰	۰	
۶	۱۰۱۰۰۰-۴	افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و تکمیل و ایجاد شهرک‌های کشاورزی (گلخانه‌ای، دامی، شیلاتی) موضوع واگذاری سهام، سهم‌الشركه شرکت‌های دولتی وابسته به وزارت جهاد کشاورزی - ماده (۵۱) الحاق برخی از مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)**	۵,۰۰۰,۰۰۰	۰	۵,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	-۶۰	-۶۰	
۷	بند «ه» تبصره «۴»	طرح‌های آبیاری تحت فشار و نوین	۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰	
۸	بند «ه» تبصره «۴»	مقابله با آثار مخرب ریزگردها و تأثیر آن بر شبکه‌های برق	۰	۴,۲۶۰,۰۰۰	۴,۲۶۰,۰۰۰	۰	۴,۲۶۰,۰۰۰	۴,۲۶۰,۰۰۰	۰	۰	
۹	بند «ه» تبصره «۴»	آبخیزداری و آبخوان‌داری	۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰	
۱۰	بند «ه» تبصره «۴»	طرح‌های آبرسانی عشایری و توسعه شبکه‌های آن	۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۲,۱۶۰,۰۰۰	۰	۰	
	۵۵۰۰۰۰	اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت)	۱۶,۲۷۰,۰۰۰	۱۰,۴۴۳,۰۰۰	۲۶,۷۱۳,۰۰۰	۱۷,۳۰۰,۰۰۰	۳,۷۹۳,۰۰۰	۲۱,۰۹۳,۰۰۰	۶/۳	-۶۳/۷	
۱۱	۵۵۰۰۰۰-۳۶	توسعه کشت دانه‌های روغنی	۲۵۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۰	۸۰۰,۰۰۰	۲۲۰	-۱۰۰	
۱۲	۵۵۰۰۰۰-۳۷	بهسازی آب‌بندهای کشاورزی در استان‌های گیلان، مازندران و گلستان	۰	۱,۴۵۰,۰۰۰	۱,۴۵۰,۰۰۰	۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	۱,۴۰۰,۰۰۰	-۳/۴	-۳/۴	
۱۳	۵۵۰۰۰۰-۷۱	اجرای طرح‌های مهار و تنظیم آب‌های مرزی و احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی متناظر (برآورد سهم وزارت جهاد کشاورزی)	۰	۰	۰	۰	۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	-	-	
۱۴	-	کمک به صندوق توسعه نوغان‌داری و صندوق توسعه زیتون کشور (ردیف ۶۰-۵۵۰۰۰۰ سال ۱۳۹۸)	۲۰,۰۰۰	۰	۲۰,۰۰۰	۰	۰	۰	-۱۰۰	-۱۰۰	

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان ردیف متفرقه	قانون بودجه سال ۱۳۹۸			لایحه بودجه سال ۱۳۹۹			تغییرات		
			هزینه	تملک	جمع	هزینه	تملک	جمع	هزینه	تملک	جمع
۱۵	-	تهیه مالچ (خاک‌پوش) (بند «ه» تبصره «۱» سال ۱۳۹۸	۰	۶,۶۰۰,۰۰۰	۶,۶۰۰,۰۰۰	۰	۰	۰	-	-۱۰۰	-۱۰۰
۱۶	بند «ب» تبصره «۶»	آبرسانی شرب عشایری (سهم وزارت جهاد کشاورزی)	۰	۱۹۳,۰۰۰	۱۹۳,۰۰۰	۰	۱۹۳,۰۰۰	۱۹۳,۰۰۰	-	۰	۰
۱۷	بند «۲» تبصره «۱۳»	پرداخت سهم دولت و تقویت صندوق بیمه محصولات کشاورزی	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۵۰۰,۰۰۰	۰	۱۶,۵۰۰,۰۰۰	۱۰	-	۱۰
۱۸	-	پیشگیری و مهار (کنترل) بیماری‌های دامی و بیماری مشترک بین انسان و دام، مایه‌کوبی (واکسیناسیون) دام‌ها و بهداشت فرآورده‌های دامی (بند «د» تبصره «۱۳» سال ۱۳۹۸)***	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰	۰	-۱۰۰	-	-۱۰۰
۱۹	-	تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوانزای طیور (بند «ه» تبصره «۱۳» سال ۱۳۹۸)****	۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰	۰	-۱۰۰	-۱۰۰	-
جمع کل			۲۹,۵۹۸,۲۷۰	۵۲,۸۶۳,۰۰۰	۸۲,۴۶۱,۲۷۰	۲۸,۰۷۷,۶۰۰	۴۶,۲۱۳,۰۰۰	۷۴,۲۹۰,۶۰۰	-۵/۱	-۱۲/۶	-۹/۹

مأخذ: همان.

- * افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی (ردیف ۳-۷۲۰۰۰۰) از محل منابع هدفمندی تخصیص خواهد یافت.
- ** اعتبار افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و تکمیل و ایجاد شهرک‌های کشاورزی (گلخانه‌ای، دامی، شیلاتی) (ردیف ۴-۱۰۱۰۰۰) از طریق تملک‌دارایی‌های مالی (جدول ۸ ماده واحده) تأمین می‌شود.
- *** این اعتبار در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با مبالغ مشابه (۱۰۰۰ میلیارد ریال) تصویب و ابلاغ شده و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ردیف‌های هزینه‌ای سازمان دامپزشکی کشور منتقل شده است.
- **** این اعتبار در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با مبالغ مشابه (۲۰۰ میلیارد ریال) تصویب و ابلاغ شده و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ردیف‌های هزینه‌ای مؤسسه رازی منتقل شده است.

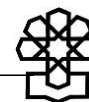
بودجه شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

شرکت‌های دولتی^۱ در چارچوب سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی و عمدتاً با اهداف کنترل تجارت عمومی و حمایت از صنایع داخلی کشور و انجام برخی وظایف اجرایی دولت تشکیل می‌شوند. این شرکت‌ها نقش گسترده‌ای در فرایند توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌کنند و با توجه به تعدد و گستره فعالیت آنها، در اغلب موارد حدود ۷۵ درصد بودجه سالیانه کشور را شامل می‌شوند. لذا وجود این شرکت‌ها بر ساختار کلی بودجه کل کشور از ابعاد درآمدی (به لحاظ پرداخت مالیات و غیره) و هزینه‌ای تأثیر بسزایی دارد.

شرکت‌ها و مؤسسات تابعه وزارت جهاد کشاورزی نیز سازمان و تشکیلات مستقلی دارند و در مقابل انجام خدمات به دنبال کسب اهداف اقتصادی هستند؛ ولی طبق صورت‌های مالی موجود عموماً زیان‌ده هستند. با وجود اینکه برخی از این شرکت‌ها در لوایح بودجه سالیانه به عنوان شرکت‌های سودده منظور می‌شوند، ولی عملکرد آنها نشان می‌دهد که هزینه‌های این شرکت‌ها بیش از درآمدشان است. دلایل متعددی برای زیان‌ده بودن چنین شرکت‌هایی مطرح است. یکی از دلایل عمده، غالب بودن تکالیف حمایتی و اجتماعی و کارکرد تقریباً غیراقتصادی در کنار اهداف اقتصادی شرکت‌هاست. همچنین مدیران این شرکت‌ها اختیارات کمتری نسبت به سایر شرکت‌های خصوصی دارند و دولت دخالت‌های زیادی در امور تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی آنها می‌کند. بعضاً تعارضاتی نیز بین وظایف حمایتی و اقتصادی شرکت‌ها به وجود می‌آید. برای نمونه شرکت پشتیبانی امور دام که متولی اصلی در تأمین و فروش نهاده‌های دامی به‌شمار می‌رود، تمایل دارد که قیمت نهاده‌ها در بازار و به تبع سود شرکت افزایش پیدا کند در حالی که از سوی دیگر دولت (وزارت جهاد کشاورزی) به منظور حمایت از بخش کشاورزی و تولیدکنندگان به شرکت پشتیبانی امور دام تحمیل می‌کند که نهاده‌ها را به قیمت پایینی به بازار عرضه کند. به عبارتی به دلیل ماهیت فعالیت و فلسفه پیدایش این شرکت‌ها، مسیر فعالیتشان از اهداف اقتصادی به سمت اهداف حمایتی تغییر یافته است؛ به طوری که گاه به مثابه اهرمی که دولت برای نیل به ایجاد تسهیلات، خدمات و به طور کلی منافع اجتماعی از آن استفاده می‌کند، شناخته می‌شوند.

براساس پیوست سه لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، در بخش کشاورزی ۲۵ شرکت، مؤسسه و بانک وجود دارد که طبق جدول زیر و با توجه به عملکرد سال ۱۳۹۷ و عملکرد ۶ ماهه سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۱۸ و ۱۷ شرکت سودده یا سر به سر هستند و مابقی زیان‌ده هستند.

۱. منظور از شرکت‌های دولتی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت است.

جدول ۹. عملکرد شرکت‌های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان شرکت	عملکرد سال ۱۳۹۷	عملکرد ۶ ماهه ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
۱	۲۰۱۰۰۰	شرکت سهامی کشاورزی و دامپروری سفیدرود*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۲	۲۰۳۸۰۰	شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۳	۲۰۳۹۰۰	شرکت پشتیبانی امور دام کشور*	سودده و سر به سر	زیانده	سودده و سر به سر
۴	۲۸۸۲۲۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۵	۲۸۸۲۶۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۲*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۶	۲۸۸۲۷۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۳*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۷	۲۹۰۶۶۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۴*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۸	۲۸۸۳۰۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۵*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۹	۲۸۸۲۴۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۶*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۰	۲۹۱۹۷۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۷*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۱	۲۷۴۹۳۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۸*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۲	۲۷۴۹۱۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۹*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۳	۲۸۸۲۹۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱۰*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۴	۲۹۰۶۷۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱۱*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۵	۲۹۴۶۴۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱۲*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۶	۲۹۴۶۵۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱۳*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۷	۲۹۴۶۶۰	شرکت غله و بازرگانی منطقه ۱۴*	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر	سودده و سر به سر
۱۸	۲۹۴۲۱۰	شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولت ایران	سودده و سر به سر	زیانده	سودده و سر به سر
۱۹	۲۰۰۱۰۰	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	زیانده	زیانده	سودده و سر به سر

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان شرکت	عملکرد سال ۱۳۹۷	عملکرد ۶ ماهه ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
۲۰	۲۰۰۵۰۵	صندوق بیمه کشاورزی*	زیان‌ده	زیان‌ده	سودده و سر به‌سر
۲۱	۲۰۸۰۰۰	شرکت سهامی پرورش کرم ابریشم ایران*	زیان‌ده	زیان‌ده	سودده و سر به‌سر
۲۲	۲۶۳۵۰۰	شرکت خدمات حمایتی کشاورزی*	زیان‌ده	زیان‌ده	سودده و سر به‌سر
۲۳	۲۸۶۸۰۰	شرکت مادر تخصصی خدمات کشاورزی	زیان‌ده	زیان‌ده	زیان‌ده
۲۴	۲۹۰۷۱۰	شرکت شهرک‌های کشاورزی	زیان‌ده	سودده و سر به‌سر	سودده و سر به‌سر
۲۵	۲۰۰۵۰۰	بانک کشاورزی ایران	زیان‌ده	زیان‌ده	--

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، پیوست شماره ۳.

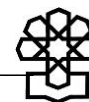
* دارای مصوبه واگذاری.

جمع‌بندی و پیشنهادها

۱. بسیاری از تکالیف قوانین برنامه ششم توسعه و احکام دائمی برنامه‌های توسعه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، همانند لوایح و قوانین بودجه‌های سالیان اخیر از اعتبارات کافی، مستقل و شفاف برخوردار نیست. برخی از تکالیف نیز از جمله ارائه کمک‌های فنی و اعتباری برای نوسازی باغ‌های فرسوده و بخشودگی سود و کارمزد و جریمه وام‌های دریافتی کشاورزان خسارت‌دیده از حوادث غیرمترقبه و امهال اصل وام آنان به مدت سه سال و تعیین میزان خسارت در ردیف‌های لایحه بودجه امسال اعتباری در نظر گرفته نشده است.

۲. براساس ماده (۶۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، دولت مکلف به تهیه طرح مطالعات جامع کاهش ضایعات کشاورزی و نیز طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی شده است. در این زمینه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتباراتی در قالب «برنامه بهبود فرآوری و کاهش ضایعات محصولات کشاورزی» و فعالیت‌های ذیل آن از قبیل «راهبری توسعه ظرفیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» و «راهبری بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی» در نظر گرفته شده است؛ ولی هیچ تضمینی وجود ندارد که طرح‌های مطالعات جامع کاهش ضایعات کشاورزی و نیز طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری محصولات کشاورزی در سال ۱۳۹۹ در ذیل یکی از موارد یاد شده به اجرا درآید.

۳. اعتبار مربوط به بند «ه» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مربوط به اجرای عملیات خاک‌پوش (مالچ) سازگار با محیط‌زیست در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است. با توجه به اینکه از حدود ۲۰ میلیون هکتار اراضی کانون گرد و غبار در کشور، کنترل ۶۵ هزار هکتار فقط با مالچ‌پاشی میسر است،

پیشنهاد می‌شود جهت تکمیل عملیات تثبیت خاک در کانون‌های بحرانی، تخصیص اعتبار در سال ۱۳۹۹ نیز ادامه یابد.

۴. با توجه به اهمیت موضوع سلامت دام در تولید محصولات پروتئینی موجود در سبد غذایی کشور و همچنین پیشگیری از بروز و گسترش بیماری‌های مشترک انسان و دام، اعتبار مشخصی جهت تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوآنزای طیور، مندرج در بند «ه» تبصره «۱۳» قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، پیش‌بینی شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است. پیشنهاد می‌گردد با توجه به اهمیت موضوعات یادشده و نیز عملکرد سال‌های گذشته، اعتبارات مورد نیاز جهت تکمیل پروژه‌های مرتبط با تولید و ارتقای کیفیت واکسن آنفلوآنزای طیور برآورد و تخصیص یابد.

۵. در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتباراتی به‌منظور توسعه سیستم‌های آبیاری نوین در بند «ه» تبصره «۴» و همچنین بند «الف» تبصره «۸» از منابع صندوق توسعه ملی پیش‌بینی شده است. براساس ارزیابی فائو و متخصصان مربوط و با در نظر گرفتن آمار و ارقام طرح تعادل بخشی (برنامه ششم)، طرح‌های آبیاری تحت فشار تأثیری بر صرفه‌جویی آب حوزه‌های آبریز نداشته و موجب بالا رفتن آب آبخوان‌ها نشده است. بر همین اساس لازم است وزارت نیرو، به‌عنوان متولی مدیریت منابع آب کشور، به بررسی دقیق تأثیر اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار در مقایسه با روش‌های آبیاری کلاسیک بر بیلان آب پرداخته و در صورتی که در سنوات گذشته این صرفه‌جویی متناسب با اهداف ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه صورت نگرفته باشد، از ادامه اعطای تسهیلات جلوگیری کند.

۶. در جزء «۳» از بند «الف» تبصره «۴» به اعطای تسهیلات ارزی-ریالی به سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی، تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی برای طرح‌های صنایع تکمیلی و تبدیلی چغندر قند اشاره شده است. با توجه به قدیمی و فرسوده بودن تجهیزات و تکنولوژی‌های مورد استفاده در کارخانجات قند و پایین بودن بهره‌وری استحصال شکر در آنها و همچنین لزوم توجه به استفاده از بذور چغندر قند پاییزه در راستای افزایش بهره‌وری آب، پیشنهاد می‌شود این تسهیلات با اولویت بازسازی و به‌روزرسانی واحدهای موجود (مشروط بر افزایش راندمان استحصال شکر از چغندر و نیز کاهش مصرف انرژی در واحد تولید) و ایجاد واحدهای جدید در مناطق تولید عمده و به‌ویژه مناطق دارای قابلیت کشت چغندر قند پاییزه اعطا شود.

۷. در ردیف ۲ از جدول منابع در بند «ه» تبصره «۴» به اختصاص حداکثر ۱۵۰ میلیون یورو از منابع صندوق توسعه ملی به آبخیزداری و آبخیزداری اشاره شده است. با توجه به اینکه وزارت نیرو متولی اصلی مدیریت منابع آبی در کشور است، لازم است کلیه دستگاه‌های مجری طرح‌های آبخیزداری، هماهنگی‌های لازم را با این وزارتخانه از حیث اولویت‌بندی، کیفیت طرح‌های در دست اجرا و بررسی تأثیرات خارجی این طرح‌ها، به‌عمل آورند. بنابراین پیشنهاد می‌شود اعطای تسهیلات این بند منوط به تأیید وزارت نیرو باشد.

۸. اعمال نرخ صفر و معافیت‌های مالیاتی و پرداخت هرگونه جایزه و مشوق برای درآمدهای حاصل از

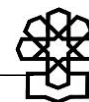
صادرات کالا و خدمات و استرداد مالیات و عوارض موضوع ماده (۱۳) قانون مالیات بر ارزش افزوده، در اجزای «۱» و «۲» از بند «ن» تبصره «۶» محدود به مواردی شده است که ارز حاصل از صادرات طبق مقررات اعلامی بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور برگردانده شود. با توجه به متفاوت بودن ماهیت فعالیت‌های مختلف اقتصادی و همچنین تنوع روش‌های معاملات بین‌المللی، پیشنهاد می‌شود مهلت بازگشت ارز صادراتی در بخش‌های مختلف توسط کارگروهی متشکل از فعالان بخش خصوصی و سیاستگذاران اقتصادی و پولی کشور، مورد تدقیق و بازبینی قرار گیرد.

۹. در بند «ز» از تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۳۹۸، به اختصاص حداکثر ۱۴ میلیارد دلار از منابع حاصل از صدور نفت، جهت حمایت از معیشت مردم و تأمین مابه‌التفاوت ارز برای تولید داخل اشاره شده بود که سهم بخش کشاورزی بر اساس برآوردها ۹/۱۴۸ میلیارد دلار بوده است. با توجه به ناموفق بودن سیاست تخصیص ارز ترجیحی در کنترل تورم کالاهای اساسی و تجربه موفق حذف ارز ترجیحی برای برخی از کالاهای اساسی مصرفی مانند گوشت، شکر و چای، پیشنهاد می‌شود سیاست تخصیص ارز ترجیحی با لحاظ موارد زیر اصلاح شود:

- حذف ارز ترجیحی برای کالاهایی که بیش از ۷۰ درصد آن در داخل تولید می‌شود، مانند برنج؛
- حذف ارز ترجیحی برای کالاهایی که قیمت آن در بازار به قیمت نهایی (ارز آزاد) رسیده باشد، مانند روغن؛
- تخصیص ارز ترجیحی به کالاهای واسطه‌ای که کنترل قیمت و نحوه توزیع آن ممکن باشد؛
- اتخاذ سیاست‌های توزیعی جایگزین، مانند عرضه کالاهای وارداتی با ارز ترجیحی در بورس، به منظور افزایش شفافیت در معاملات و پیشگیری از انحراف سیاست حمایتی.

۱۰. تنوع اقلیمی کشور ایران، دانش کشاورزی بومی، افزایش جمعیت و سیاست‌های حمایتی دولت برای تولید برخی از محصولات موجب تنوع الگوی کشت در کشور شده است. از طرفی الگوهای کشت موجود، براساس محدودیت‌های منابع آب، خاک و اقلیم شکل نگرفته‌اند و این موضوع چالش‌های متعددی را برای توسعه اقتصادی و تأمین امنیت غذایی ایجاد کرده است. بر همین اساس در بندهای «ت» و «ر» ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، طراحی و اجرای الگوی کشت بهینه به صراحت به دولت تکلیف شده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود دولت نسبت به تدوین و تصویب سند ملی حمایت و هدایت الگوی کشت مناسب اقدام کرده و طراحی و پهنه‌بندی الگوی کشت در سطح کشور را برای سال زراعی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ با رعایت موارد زیر اجرایی کند:

- امنیت غذایی کشور با اولویت محصولات اساسی؛
- تناسب کشت و ظرفیت‌های تولیدی کشور با توجه به منابع آب، خاک، سطح توانمندی و پشتیبانی مالی از کشاورز؛
- لحاظ مسائل اقتصادی و اجتماعی و رونق تولید داخلی برای مشارکت‌پذیری الگو / الگوهای پیشنهادی؛

- اولویت دادن به مزارع بزرگ مقیاس در مقایسه با مزارع خرد؛

- کشت بازار و بازاریابی.

۱۱. در بند «ه» از تبصره «۸» به دریافت حداکثر ۲۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب برداشت آب از آبخوانها از مصرف کنندگان آب کشاورزی (با توجه به شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور براساس پروانه بهره برداری آنها) برای تحقق اهداف برنامه های تعادل بخشی و بهبود بهره برداری آب اشاره شده است. یکی از الزامات مدیریت مصرف آب، دریافت هزینه براساس واحد حجم آب مصرفی است و مزیت این کار، فراهم کردن شرایط لازم برای کاهش تلفات آبیاری و استفاده بهینه آب کشاورزی براساس الگوی کشت است. بنابراین پیشنهاد می شود این اعتبار صرف تدوین و پیاده سازی سازوکار تحویل حجمی آب (ترجیحاً نصب کنتور هوشمند بر روی سیستم های پمپاژ و برداشت آب) شود. با توجه به نظام سنتی مصرف آب در بخش کشاورزی، به عنوان مصرف کننده عمده منابع آبی کشور، پیاده سازی الگوی تحویل حجمی آب نیازمند اصلاحات ساختاری و پیش نیازهایی است که باید در سریع ترین زمان ممکن تدوین و اجرایی شوند و تنها در این صورت می توان به تحقق اهداف برنامه های تعادل بخشی و بهبود بهره برداری از آب امیدوار بود.

۱۲. در جزء «۲» از تبصره «۱۳» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به دولت اجازه داده شده مبلغ ۱۶ هزار و ۵۰۰ میلیارد ریال جهت پرداخت سهم دولت به صندوق بیمه محصولات کشاورزی تخصیص دهد. این اعتبار در سال جاری ۱۵ هزار میلیارد ریال بوده است. در حالی که اعتبارات مورد نیاز جهت پرداخت مطالبات صندوق بیمه کشاورزی از دولت و نیز کمک زیان صندوق بیمه کشاورزی و همچنین افزایش پوشش بیمه و تنوع بخشی آن، در مجموع حدود ۵۷,۶۸۸ میلیارد ریال برآورد می شود. گفتنی است که مطالبات صندوق بیمه محصولات کشاورزی از دولت می تواند با بدهی این صندوق به بانک کشاورزی تهاتر شود.

۱۳. در بند «الف» جزء «۲۸» جدول تبصره «۱۴» مبلغ ۱۲۱ هزار میلیارد ریال به عنوان یارانه نان و خرید تضمینی گندم در نظر گرفته شده است که در مقایسه با اعتبار ۸۱,۴۵۰ میلیارد ریالی سال ۱۳۹۸ نشانگر رشد ۴۸/۶ درصدی است. با لحاظ قیمت خرید تضمینی اعلامی برای گندم در سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸ به نرخ کیلویی ۲۲,۰۰۰ ریال و هزینه های جانبی حدوداً ۲۰۰۰ ریال در هر کیلوگرم و همچنین احتساب فروش ۷/۳ میلیون تن گندم نانویی یارانه ای با نرخ کیلویی ۶,۶۵۰ ریال، اعتبار در نظر گرفته شده تنها جوابگوی تأمین گندم نانویی یارانه ای بوده و لذا نیاز نانویی های آزادپز (۲ میلیون تن) و صنف و صنعت (۱/۷ میلیون تن) باید با نرخ تمام شده تأمین شود.

۱۴. یکی از مهم ترین نهاده های تولیدی بخش کشاورزی، کود اوره است که به طور کامل از تولیدات شرکت های پتروشیمی داخلی تأمین می شود. بر اساس قوانین موجود، کود اوره با قیمت بورس توسط دولت از شرکت های پتروشیمی خریداری و با قیمت یارانه ای به بخش کشاورزی فروخته می شود. تفاوت در قیمت بورس و قیمت فروش شرکت های پتروشیمی به بخش کشاورزی سبب شد که در مقطعی از سال ۱۳۹۸، بخش کشاورزی با تهدید حذف یارانه کود اوره مواجه شود؛ بنابراین سازمان برنامه و بودجه مکلف شد در

لوايح بودجه سنواتی اعتباری به منظور تأمین یارانه کود اوره پیش‌بینی کند تا پس از تصویب و تخصیص اعتبار، توسط وزارت جهاد کشاورزی در اختیار شرکت‌های پتروشیمی قرار گیرد. با در نظر گرفتن قیمت ۱۶,۰۰۰ ریال به‌عنوان حداقل قیمت کشف شده شش ماهه گذشته کود اوره در بورس کالا و قیمت ۷,۹۶۲ ریال برای هر کیلوگرم کود اوره، اعتبار لازم در سال ۱۳۹۹ برای تأمین حدود ۲ میلیون تن کود اوره مورد نیاز بخش کشاورزی ۱۶,۰۷۶ میلیارد ریال پیش‌بینی می‌شود. این در حالی است که مشخص نیست چه سهمی از اعتبار ۱۰۲ هزار میلیارد ریالی که در بند «الف» جزء «۳۰» جدول تبصره «۱۴» به منظور «تولید و اشتغال (بند «الف» تبصره «۱۸»)، حمل و نقل ریلی، مسکن و نهاده‌های کشاورزی» در نظر گرفته شده است، مربوط به یارانه کود اوره است. پیشنهاد می‌شود به منظور شفافیت بیشتر و با توجه به لزوم حمایت از تأمین به‌موقع و کافی کود اوره مورد نیاز بخش کشاورزی، سهم دقیق یارانه کود اوره، با اعتبار پیش‌گفته، در یک ردیف مجزا از جدول مصارف هدفمندی درج شود.

۱۵. بیشترین اعتبارات هزینه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ مربوط به سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و مؤسسات تابعه است که ۲۸ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، رشد داشته است.

۱۶. با توجه به مسئولیت مهم سازمان حفظ نباتات کشور در کنترل سلامت محصولات کشاورزی و فراورده‌های گیاهی و مبارزه با آفات و بیماری‌های محصولات کشاورزی، کاهش ۱۸ درصدی اعتبارات هزینه‌ای این سازمان، به‌ویژه در شرایطی که موج دوم حمله ملخ‌های صحرائی برای سال ۱۳۹۹ نیز پیش‌بینی شده است، قابل تأمل است.

۱۷. بیشترین افزایش در اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی مربوط به برنامه مطالعه، طراحی و اجرای زیرساخت مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی بوده است و بیشترین کاهش نسبی این اعتبارات به‌ترتیب مربوط به برنامه‌های افزایش تولید محصولات زراعی، تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی و ترویج و توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌برداران است.

۱۸. با توجه به اهمیت گوشت مرغ در سبد غذایی پروتئین حیوانی خانوارهای کشور، تأمین پایدار این محصول نقش بسزایی در امنیت غذایی ایفا می‌کند. با توجه به اینکه حلقه ابتدایی صنعت تولید مرغ گوشتی کشور، یعنی جوجه‌های اجداد یک‌روزه، در حال حاضر از طریق واردات تأمین می‌شود و از طرفی قابلیت تولید مرغ گوشتی با استفاده از نژاد داخلی آراین در کشور وجود دارد، از این‌رو احیاء، ارتقاء، توسعه تولید و بازاریابی این نژاد اهمیت حیاتی برای کشور دارد. با توجه به شرایط فعلی کشور و لزوم تأمین مرغ گوشتی جامعه با استفاده از نژاد داخلی آراین، اعتبار برآورد شده برای آن در مجموع ردیف‌های هزینه‌ای و تملک‌داری سرمایه‌ای از ۱۶۳/۸ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۳۰۵/۶ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. با وجود این لازم است اعتبارات مورد نیاز به‌منظور به‌سازی زیرساخت‌ها و تجهیزات، ارتقای ژنتیکی و ایجاد لاین متناظر، در اسرع وقت

برآورد و تخصیص یابد. بر اساس برآوردهای صورت گرفته، اعتبار لازم به منظور مصون سازی، به سازی و به روزرسانی تجهیزات تولیدی مرغ لاین نژاد آرین بیش از ۳۰۰۰ میلیارد ریال پیش بینی می شود.

۱۹. بررسی عملکرد شرکت های دولتی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، نشانگر زیان ده بودن اکثر آنها است و پوشش زیان آنها اغلب از طریق کمک زیان اعطایی دولت در حساب ها جبران می شود. دلیل این موضوع به ماهیت فعالیت و جایگاه این شرکت ها در اجرای سیاست های حمایتی دولت برمی گردد. در واقع با وجود اینکه اصل بر درآمدزا و ثروت آفرینی این شرکت ها، به عنوان مجریان فعالیت های تجاری دولت است، ولی در عمل دخالت های دولت در اقتصاد، به منظور حمایت از تولیدکنندگان و مصرف کنندگان محصولات غذایی، بر عملکرد آنها تأثیر منفی داشته است. غیررقابتی بودن فعالیت ها و وابستگی ساختار تشکیلاتی این شرکت ها به دولت نیز از عوامل ایجاد ناکارایی و تشدیدکننده زیان عملیاتی در این شرکت ها است. جهت بهبود سودآوری و خلق ثروت در فعالیت های تجاری بخش کشاورزی، لازم است بازنگری اساسی در سیاست های حمایتی در جهت افزایش کارآمدی این سیاست ها، در کنار اصلاح فرایند واگذاری فعالیت ها به بخش خصوصی انجام شود.

منابع و مأخذ

۱. اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی، مصوب ۱۳۶۳/۰۳/۰۵.
۲. سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغیه ۱۳۹۲/۱۱/۲۹.
۳. قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.
۴. قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۰۴.
۵. قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴.
۶. قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور (ماده واحد و پیوست ها)، مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۲۰.
۷. قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور (ماده واحد و پیوست ها)، مصوب ۱۳۹۷/۱۲/۲۱.
۸. قانون حمایت از صنعت برق کشور مصوب ۱۳۹۴/۰۸/۱۰.
۹. لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور (ماده واحد و پیوست ها).
۱۰. مصوبه شماره ۹۰۶۷۴/ت/۵۶۵۱۳ هـ هیئت وزیران، مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۱۸.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۸۰۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۲. بخش کشاورزی و منابع طبیعی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین کنندگان: پژمان اعلائی بروجنی، محسن بابایی

ناظران علمی: حسین افشین، محمدتقی فیاضی، جمال محمدولی سامانی

اظهار نظر کنندگان: جهانگیر پرهمت، حامد نجفی علمدارلو، مهراں برادران نصیری

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. کشاورزی

۲. منابع طبیعی

۳. بودجه

۴. سیاستگذاری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۰/۸